

Historieglimt 120

Lademoen kirkegård

Lademoen kirkegård ble opprettet i 1902 som en del av infrastrukturen i den nye bydelen fra 1893. Infrastrukturen begynte med fremføring av vann og kloakk. Deretter kom en rekke institusjoner i rask rekkefølge. Postkontoret kom i 1899, både brann- og politistasjon kom i 1900, kirkegården i 1902, jernbanestasjonen i 1903, den store kirka i 1905 og Lademoen skole i 1906. At den slunkne bykassa greide alle disse utgiftene på så kort tid er imponerende. I dag er de fleste av institusjonene forlengst nedlagt. Likevel er Lademoen en levende og pulserende bydel.

Lademoen kirkegård ble anlagt på et areal fra gården Gardemoen eller Jystadgården som hadde sitt tun der Jarleveien og Stiklestadveien krysser hverandre idag. Den ble kjøpt av kommunen i 1899. Gardemoens jorder ble delt i to da Meråkerbanen ble anlagt i 1880-åra. Som navnet sier var det en ekserserplass på området. Den lå på den flateste delen der gravplassen nå ligger. Det var ekserserplass for byens garnison fra 1773 da den ble anlagt av kommandanten, general Johan Wibe von der Osten. Den ble nedlagt i 1866. En tid var det gartneri her. I tillegg til Gardemoens areal kom senere to nye arealer til slik at kirkegården til sammen er på omkring 100 mål. Den østlige delen kom fra Engstykket, en eiendom som nå ligger i Thomas Hirschs gate. Den sydlige delen av kirkegården kom fra gården Katrinelyst, Innherredsveien 102. På Katrinelysts grunn stod Düwels reperbane. Det var i sin tid en meget moderne bedrift for produksjon av rep av hamp og ståltråd. Det var en meget lang bygning som strakte seg fra Thomas von Westens gate til Thomas Hirsch' gate. Ser en på kartet over kirkegården så viser den langsstrakte delen langs Innherredsveien hvor reperbanen lå. Ved graving i grunnen har en kommet over oppstablede steiner som lå under de bærende konstruksjoner i reperbanen.

Da kirkegården ble anlagt fikk den et lite gravkapell i tre. Det lå litt nærmere jernbanen enn det nye. Det var kapellet som stod på Elgeseter gravlund som var i bruk fra 1884 til 1918. Bygningen ble flyttet til Lademoen og kom til å gjøre tjeneste i femti år til det nåværende gravkapellet ble bygd i 1952-1954. Nå har også det nye kapellet gjort sin tjeneste i seksti år. Fra 1962 til 1997 hadde kapellet et krematorium

Det mosaiske trossamfunn fikk i 1905 en kvadratisk gravplass på 1,4 dekar ut mot Thomas von Westens gate. (På et kart fra 1909 er tomten trekantet.) Der er et lite gravkapell. Gravlundene har mange fine gravminner. I 1947 ble et monument utformet av Harald Isenstein avduket i nærvær av daværende kronprins Olav. 130 jøder fra Trondheim ble drept i utryddelsesleiren Auschwitz i Polen. Bare fire trondheimsjøder overlevde oppholdet i konsentrasjonsleiren og kunne vende tilbake til byen i 1945. Hele familier var utslettet. Familienavnene på monumentet viser navn som Borøchstein, Caplan,

Dworetsky, Glick, Isaksen, Klein, Mahler, Philipsohn, Shotland og Steinfeld er det mange av. Hirsch har ti navn og Fischer hele femten. Monumentet er et varig minne om uretten mot jødene.

Lademoen kirkegård har en velstelt avdeling for krigsofre. Jugoslaviske og russiske krigsgraver ligger på en stor gressplen nær Katrinelyst. De fjorten jugoslaviske gravene ligger i en rekke med gravsteiner med navn. De russiske gravene har tre store minnesteiner. Venstre stein minnes 70 ukjente sovjetborgere. Midtsteinen forteller hvor i Norge de døde ble flyttet fra. Den er : *«Til minne om de sovjetiske borgere som mistet livet i Norge under krigen 1941-1945 og som er gravlagt her. Her hviler 111 sovjetsiek borgere. 74 av dem er flyttet fra Levanger, Falstadskogen, Skatval, Værnes, Leinstrand og Charlottenlund»*. Den høyre steinen har en lang rekke russiske navn innhugget. Hvert år på 1. mai blir det lagt ned kranser på krigsgravene.

Omkring 34.000 personer er gravlagt på Lademoen kirkegård gjennom de 112 årene den har eksistert. Lademoen kirkegård har god jord for begravelser. Under gresset er et tykt lag med sand og elvegrus fra siste istid. Vegetasjonen har i lang tid forbedret det øverste jordlaget. Det medvirker til det gode inntrykk av kirkegården at det er en stor variasjon i gravminner. Heldigvis er mange av de gamle familiegravene med mur eller jernrammer rundt bevart. Noen er dårlig vedlikeholdt, men andre er fint stelt. De nye kravene til utforming av gravminner kunne gjort et så stort anlegg temmelig monotont. Det er unngått. Mange mennesker har funnet at kirkegården er så velstelt at de gjerne legger en spasertur dit og kan hvile seg på de mange benkene. Den er en vakker park. Ikke minst de store, gamle trærne og de mange blomsterrike gravene, gir et parkpreg.

Av de mange som har funnet sitt siste hvilested på Lademoen store kirkegård, er det nesten ugjørlig å nevne et representativt utvalg. Mange graver har praktfulle gravminner av ulikt slag. Arbeideragitatoren Anton Kalvaa, død 1922, har et stort portrettreleff. Familiegraven til grosserer Dyre Halse, død 1934, har fire bronserelieffer. Amtskolestyrer P. Dybdal, død 1912, og amtskulelærer K. Hagen, død 1936, har hver sin høye bauta. Noen med mer alminnelige gravminner kan nevnes. Kommunepolitikerens som var av de første kvinner i bystyret, Marie N. Sjørdal, har fått en vei på Risvollan oppkalt etter seg. Maleren Bjarne Leif Ness som døde 25 år gammel i 1927, var en uhyre begavet kunstner. Kjøpmann E. Halvorsen fra Strandveien var aktiv i Lademoen menighet i en årrekke. Apoteker Åsmund Laugsand har sitt navn knyttet til alderssenteret tvers over Thomas von Westens gate. Det er særlig merket seg er de mange kostbare gravsteinene som familiene har bekostet. Det er også blitt stor variasjon i utforming av steinene. En liten jente har fått sitt fargebilde på sin stein. På en annen står det at jeg glemmer aldri klangen av din kjære røst.

Ytterligere variasjon er kommet med en navnet minnelund med tre søyler der navneskilt viser hvem som er gravlagt. I 2003 ble det anlagt en anonym minnelund som raskt ble fylt. I 2009 kom en større anonym lund.